

СУЛТОН ЖАББОР

*СЕВИНИБ
ЯШАЙМАН*

Шеърлар, дostonлар

Тошкент
Ўзбекистон ЛҚСМ Марказий Комитети
«Ёш гвардия» нашриёти
1985

Уз
Ж 13

Д $\frac{4803010000-7}{356(04)-85}$ 102-85

© Издательство «Еш гвардия», 1985 г.

Севиниб яшайман

Шеърлар

АЗАМАТ

Тоғдек юксак кўринар
Тепалик ҳам болага:
Азаматвой уринар
Етмоқ бўлиб лолага.

У тирмашар, ҳеч тинмас,
Гоҳ қоқилиб, йиқилар.
Орқага ҳеч чекинмас,
Лола сари интилар.

Чидам билан Азамат
Кўтарилди баландга.
— Ҳаракат қил, ҳаракат,—
деди лола — аланга.

Тепалик ҳам тан бериб,
— Кўрсатдинг, дер, матонат.
Уни бошга кўтариб,
Берди лола—мукофот!

ҚУНДУЗ ҚУЁШ,
ТУНДА ОЙ

Юзи қизарган Қуёш
Ёстиғига қўяр бош,
Ором олсин тонггача!
Яшнасин деб она Ер,
Қуёш тўккан олтин тер
Оппоқ тонгдан шомгача!

Сўнг Оймома мўралаб,
Кумуш сочини тараб,
Йўқми, дейди хавф-хатар.
Оймомамиз кечаси
Осмонимиз бекаси,
Доим биздан бохабар.

Қундуз Қуёш, тунда Ой,
Ҳаётимиз нурга бой,
Нур қадрига етамиз.
Қуёш бўлиб, Ой бўлиб
Она Ердан ўргилиб,
Қалбни машъал етамиз!

СУЛАЙМОНТОҒ

Йўл четида қатор тутлар
Қарсак чалиб бизни қутлар.
Уш шаҳрига, ошиқамиз,
Интиқ кутар дўст-ошнамиз.
Қаршимизда Сулаймонтоғ:
Кўкка қараб кўп вақти чоғ
Шўх тепишиб икки ошна,
Икки ошна, тани тошдан
Ётган каби ором олиб
Дилга эзгу ўйлар солиб.
Қариялар, энг қадрдон
Дўст ҳақида дерлар ҳар он:
«Болаликдан бир кўрпада
Биз тепишиб бўлдик катта!»
Ўзбек, қирғиз қадрдондир,
Дўстликлари қадимдандир.
Атай она табиат ҳам
Ҳайкал қўйган ҳақиқатан:
Сулаймонтоғ ҳайкал мисол,—
Бу дўстликка бўлар тимсол.
Тоғи бирга, бирга сув-ер,
Ҳамдамлашиб тўкишар тер.
Қайғуши ҳам, шодликни ҳам
Кўришади бирга баҳам...
Машинамиз физиллайди,
Дилда дўстлик куйин айтиб,
Ошиқамиз Уш шаҳрига,—
Қирғиз, ўзбек дўст бағрига.
Ҳозирлашиб қалбидан тўр
Йўлимизга кўзлари тўрт.
Машинамиз учар физ-ғиз,
Гупиллайди юрагимиз.

КУЧАТИМ ҚАЛБ ЧИРОЙИ

Тутди эккан кўчатим,
Қалбда севинч жўшади:
Яшил баргли кўҳлигим
Боғимга кўрк қўшади.

Ана, келиб бир қушча
Шохчасига қўнади.
Сайрар ёқимли мунча,
Кўнглим роса қувнади.

Кўчатим яраб қолди
Қушларга дам олишга.
Тўлиб кетди боғ, ҳовли
«Чуғур-чуғур» хонишга.

Зерикишим қочади,—
Куй-шовқинга бермас тоб.
Хурсанд ёғду сочади
Томошабин офтоб.

Сизга ёқса, жон қушлар,
Яна кўчат ўтқазай.
Қуйингиздан дил хушлаб,
Вақтимни чоғ ўтказай.

Кўчатим — қалб чиройим
Боғимизга кўчирай.
Ким кўрса, боғ чиройин
Юрагига кўчиргай.

ЗАРҒАЛДОҚ

Ногоҳ мени уйғотди
Зарғалдоқнинг овози.
Ҳар оҳангда шўх сози...
Наҳот кулиб тонг отди?

Ҳали олам қоронғу,
Кундузини кўриб туш
Уйқусирар, балки қуш?
Соғинч билан куйлар у!

Куй элитар одамни,
Дер:—«Отақол, оппоқ тонг.
Қуёш чалсин нурли бонг,
Кўрай ёруғ оламни.

Эҳсон этгин нур—зиё,
Олай тонгги насибам.
Чиройинг ташнасиман,
Зор қалбимга боқ қиё!

Бағри равшан, тонггинам,
Кимки кўрса жамолинг
Тонгдек кулар иқболи,
Тез отақол, жонгинам!..»

Қушча тинмай сайрайди,
Бор жаҳонни уйғотди,
Оппоқ кулиб тонг отди,
Юраккинам яйрайди.

Сен туфайли, зарғалдоқ,
Тонг жамолин кўролдим.
Тоза ҳавога қондим,
Бағрим нурафшон—оппоқ.

Этдинг ғафлатдан халәс,
Англәтдинг мән борлигим,
Куйлар қалбим, борлигим,
Раҳмәт сәнга, хушовоз!

КАПАЛАК

Сайёрахон даладан
Тутиб келди капалак.
Қанотлари ранг-баранг,
Дейсиз: гулми, камалак?

Капалакни ҳовлига
У қўйворган заҳоти,
Бир оз учиб айланди
Қарсак чалиб қаноти,

Сўнгра ошиб девордан,
Учиб кетди капалак.
Дугонаси ҳовлисин
Макон этди капалак.

Капалаги қайтмади,
Хафа юрар Сайёра:
Капалакка оп-осон
Эга бўлди Гулнора.

Уйламасдан Сайёра
Упкаланар бекорга:
Гулноранинг гули бор,
Капалак ўч гулзорга.

ШИРИН ЭКАН

Жамол шохда тут қоқиб,
Куйиб-пишар тутоқиб.
Қоққан тутин еб қўяр
Жўжалари ютоқиб.

У ноилож «ҳой, кишт»лар,
Таъсир қилмас койишлар.
Тут талашиб чўқишиб,
Жўжалар тезроқ «ишлар».

— Инсофларинг борми сал,
Тез кел, Рўзи бормисан.
Жўжалардай ё сен ҳам
Тайёрга айёрмисан?

Тепада икки кўзи,
Тут ер экан дер Рўзи:
— Жўжаларда айб йўқ,
Ширин экан, жа, ўзи!

ГУЛЖАМОЛ

Гулни севар Гулжамол,
Бир даста гул қўлида.
Сочин силар шўх шамол,
Қандай хаёл кўнглида?

Гулсиз қолса қизалоқ
Кўзгу излайди шоша:
Яноқлари қизғалдоқ
Ўзин айлар томоша!

Ҳаёт кўрки гул бўлар,
Гулсиз яшамоқ мушкул.

Гулсиз қашшоқ кўнгиллар,
Кўркам юрак акси гул.

Гулни севар Гулжамол,
Бир даста гул қўлида.
Бағри доим гулбаҳор,
Ширин хаёл кўнглида.

ДИЛНОЗА

Чой қайнатар Дилноза,
Қумғон куйлар «ғинг-ғинг»лаб.
Маза қилар у роса
Қумғон куйини тинглаб.

Гўё сирли қумғонда
Борга ўхшар созанда.
Гоҳ най янграр, гоҳ сурнай,
Куйлар ҳар хил оҳангда.

Сўнг чирманда гумбирлаб,
Базм чиқар авжига.
Шох ташлайди дўмбиллаб
Қизча «так-тум» мавжига.

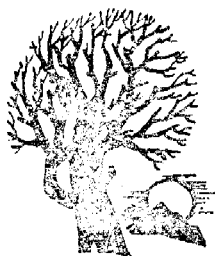
Дилнозаой шўх ўйнар,
Демак вақти хуш бўпти.
Қумғон вақирлаб қайнар,
Демак айни туш бўпти.

Қизи кўркам капалак,
Ота хурсанд олисда:
Унга олиб хандалак,
Чиқиб келар полиздан.

РАКЕТАМ

Тоғ бағрида — кенг майдондан
Қўтарилар ракета.
Дам ўтмайин юксакларда
Парвоз қилар ракета.
Булутлардан ўтиб кетар,
Пастда қолар чўққилар.
Қаёқларга бориб етар,
Ўйга толар чўққилар.
Ҳамма боқар ҳайрат билан,
Қайтиб тушмас ракета.
Моделча-да, жажжигинам,
Ахир, қушмас ракета.
Бу шамолнинг шўхлиги, ҳа,
Олиб кетган учириб.
Бирор қишлоқ, ё шаҳарга
Ўтар, балки тушириб.
Ракетамда ўйим бугун
Бирга парвоз этади.
Ўссам, у ҳам «ўсиб» бир кун
Мени ола кетади.

СОҒИНЧ

Қайларда қолдинг қуёш,
Тезроқ кўрсат жамолинг.
Ёстиғингдан кўтар бош,
Мунча узоқ дам олдинг.

Қувноқ чеҳрамизга боқ,
Биз ҳам сенинг парчангмиз.
Билдирмадик йўғингни,
Қишни енгдик барчамиз.

Япроқ ёзиб куртаклар
Новдаларни безай, дер,
Қалб: гул терай этаклаб,
Боғ, чамани кезай, дер.

Олов чеҳрангни кўрсат,
Кўп соғиндик, қуёшжоп.
Энди баҳорга фурсат,
Нурингга қонсин жаҳон!

БОБО БИЛАН НЕВАРА

Бобо кундек жилмаяр,
Юзидан нур ёғилар.
Неварасин эркалар,
Меҳрини булоқ қилар.
Шодон кулар невара,
Талпинади ҳавога.
Бийрон тили, шўхлиги
Завқ бағишлар бобога.
Бобо умри давомин
Неварада кўради.
Эртанги ҳаётдан
Айланиб, ўргилади.
Бобо билан невара
Битта боғнинг меваси.
Бобоси азим дарахт,
Ниҳолдир невараси...

УРДАҚ БУЛИБ

Сув бағрида дўстлари,
Жамол қирғоқда ҳали.
У ҳавас-ла боқадим,
Тугар сабр-тоқати.
Охирлайин депти ёз,
Бир бор чўмилмабди, рост.
Сувдан нари юрарди,
Юзин зўрға юварди
Совуқ сувга, дили ғаш,
Чўчитарди шамоллаш.*
Бугун қатъий қарори:
Қирғоққа яқин бориб,
Чирт юмдию кўзини
Сувга отди ўзини!
Кўрқувдан чиқди ғолиб!

Жамол бир шўнғиб олиб,
Яйраб, шод нафас олар,
Ўзига қойил қолар.
Чеҳраси гул-гул яшнаб:
— Яша, Жамолвой, яша,
Муродинга ет-ей, дер,
Ўрдак бўлиб кет-ей, дер.

ЯРАБ ҚОЛАР «РАҲМАТ»ЛАР

Иш қилса Зокир қилча,
Уни кўрсатар филча.

Ана, ариқ ёқалаб,
Келар гумай орқалаб.
Ажаб, одат экан-да,
Уй-ҳовлига етганда,
Деган каби, қаранглар,
Зокир тўхтаб, алаңлар.
Ўтни бир силкиб олди,
Сўнг кетма-кет йўталди.
Сезмагунча катталар
У тўхтамай йўталар.
Отаси дер:—эй, балли!
Онаси мақтар ҳали.
У тойчоқдек чопқиллар,
Елкада ўт лопиллар.
Зокир шунақа бола:
Дўндириб раҳмат олар.
Гуноҳ қилиб қўйганда
«Раҳмат»лар яраб қолар!

ТУРА ВА ҒУРА

Ейман деб ғура, Тош отди Тўра. Тош шохга тегиб, Қайтар ўзига. Хайрият келиб, Тегмас кўзига. Ейман деб ғура, Пешона ғурра!	Кутсанг пишаман Қизариб юзим. Топ-топ тушаман Олдингга ўзим. Тош отмас Тўра Пишгунча ғура. Пешонаси ҳам Бўлмайди ғурра, Сабр қилишни Урганди Тўра!
--	---

Тўрага ғура
Дейди:— эй, жўра,

ҚОРҚИЗ

Урмонзор тоғ бағрида
Қорқиз учар чанғида.
Доктор дейсан Қорқизни,
Кўнглида баҳор қизни.
Эгнида оқ халати,
Игналари ғалати:
Очирмайди кўзингни,
Чимчилар қўл, юзингни.
Утда, сувда чиниққан
Ботир бўлсанг чинакам,
Қорқиз жуда ёқтирар,
Ўзига ҳамроҳ қилар.
Учраб қолса ялқовлар,
Игна санчиб даволар.

ЖАМОЛНИНГ «ЖАНГИ»

Жамолвой уйғонса,
Уйлари соп-совуқ.
Катталар хизматда,
Печкада олов йўқ.
Эшикнинг тирқиши,
Дераза раҳидан
Изғирин суқилиб,
Кўтарар ваҳима:
Найзасин ўқталар,
Жамолвой берар чап.
Ўзини ҳар ёнга
Урса ҳам бўлмас наф.
Телпаги — дубулға,
Қўлқопи—қалқону,
Ўқ ўтмас совутдай
Пальтосин кияр у.
Тушади боксга,
Уй ичра чопқиллар.
Жанг қилиб совуқнинг
Ҳолини танг қилар.
Чекинар, куч йиғар,
Қутирар изғирин.
Жамол-чи, толади,
Ачишар юз-бурун.
Эслайди печкани,
Болтани топади.
У ўтин ёришга
Ҳовлига чопади..

Печкада шўх кулиб
Ўт-олов гувиллар.
Кўчага бутунлай
Совуқ-ёв қувилар.
Жамолвой ечиниб
Тайёрлар дарсини.

Альбомга чизади
Печканинг расмини:
Илиқ кун қўйнида
Бўшамай ўйиндан,
Сезмапти; куз ўрнин
Қиш олиб қўйибди.

ГАП ИСМДА БЎЛСАМИ?

Латифжоннинг ўйлагани
Эртанги дарс, топшириқ.
—Юр,— деб,— футбол ўйнагани,—
Олим келди шошилиб.
— Йўқ,— дер, Латиф,— айт-чи, Олим,
Дарс келарми ўйинга?
Тайёрлайлик дарсни олдин,
Улгурамиз ўйинга.
Қолоқликни кўрмасанг эп,
Бош қотирсанг ҳовлиқмай,
«Исми монанд жисмига», деб
Мақташарди Голибдай.
Олим дер:—Э, дўстим, мунча
Голибни пеш қилмасанг.
Гап исмда эмас, ахир,
Наҳот шуни билмасанг!
Ўзимизнинг Пўлатни ол,
Пўлат эмиш, бўш-латта.
Ғайрат ўзи ўта танбал,
Гапи филдан ҳам катта.
Мана, Қобил—тўполончи,
Жўшқин-чи, оғир карвон.
Одил эса ғирт ёлғончи,
Оқил оқилми? Нодон!
Чала каби тутар Ёлқин,
Жуда ҳам ланж бола у.
Кўлмакдай тинч турар Тўлқин,
Ўткир ўтмас болта-ку!

Қўрқмас чўчиб бўлар сурат,
Лайчага тош отолмас.
Журъатда йўқ зарра журъат,
Тез толар ишда Толмас.
Сахий сира сахий эмас,
Ўзин ўйлар эгоист.
Дафтаридан кўчиртирмас,
Ўта қизғанчиқ, хасис.
Дунёни сув олса, Ҳушёр
Тўпирғига чиқмайди.
Айтаверсам кўп гапим бор,
Тугамайди, оғайни.
—Етар,— деди Латиф аранг,—
Ҳақ экансан, ўйласам.
Олимсану «икки» баҳонг,
Очиғини сўйласам:
Гап исмда бўлгандами,
Олар эдинг бошқа ном:
Олим эмас, Гийбатчи деб
Чақирардик, вассалом!
— Вой сени-ей, сассиқалаф,
Тағин бу латиф бола!—
Олимжонга қилиб алам,
Аразлаб кетиб қолар.

ШЕРИКЧИЛИК

Қобил эмиш ювош, камтар,
Ҳатто уни кўплар мақтар.
Мақташса ҳам кўплар, бироқ.
Феъл-атвори ғалати роқ.
Ота-она ё муаллим
Иш буюрса, тинглайди жим.
Ҳар томонга тинмай чопар,
Ўзига мос шерик топар.
—Жон ўртоқжон,— дер,— чин сўзим,
Зерикаман битта ўзим.
Кел қарашвор, дўст бўламиз,
Раҳматни ҳам тенг бўламиз.
Иш-ку, битар, лекин Қобил
Миқ этмайди—мўмин-қобил.
Қўринишда, ҳамма ишни
Елғиз ўзи қилган киши.
Шериги ким гўё билмас,
Раҳматни ҳеч ярим қилмас.
Раҳмат, олқиш ҳар қанчасин,
Кўнгиллидир, қилмоқ ҳазм.
Қўшни полиз ёки боққа
Дил кетса ҳам зор ўртоққа.
Бирор лақма топилади,
Қобил кўнглин чоғ қилади.
—Бир яйрайлик, дўстим роса,
Иккимизга бўлар осон.—
Яхлит дашном, койишдан, рост,
Ярмин ютмоқ қулай бир оз.
Чунки мумкин қўлга тушмоқ,
Асқотади шунда ўртоқ.
Қобил кўп бор бундай ҳоллар
Сувдан қуруқ чиқа олар.
Қўриниши жуда қизиқ:
Елкасини олар қисиб.
Пир пиратар ҳадеб кўзин,

Ғариб тутар жуда ўзин.
Ҳар ким ўйлар унга боқиб:
Бу боланинг йўқ гуноҳи!
Ёнидаги манов турган
Бу шўрликни йўлдан урган!
Койиш—аччиқ қалампирдек,—
Барин ютар лақма шерик.
Яхшиликми ё ёмон иш,
Фарқ этмас ҳам тортмас ташвиш.
Ҳамма ишда шерикчилик
Қобил учун тирикчилик.

Достонлар

ДУСТЛИК ҚУШИҒИ

Қора денгиз қирғоғида
Бир сўлим боғ бор.
Бу боғ — Қрим қучоғида
Доимий баҳор!

Бу боғ —
Совет болалари
Севган гўшадир.
Пионерлар оромгоҳи —
Артек ўшадир.

Чаманидир
Артек дунё
Болаларин ҳам:
Соф ҳаволи тоғли маскан
Кўркамдан кўркам.

Соя-салқин хиёбонлар,
Гулзорлар кутар.
Тўлқинланиб уммон куйлар,
Кифтини тутар.

Ҳаммасидан энг аълоси —
Ажиб сеҳри бор:
Ёш қалбларни мафтун этган
Қайноқ меҳри бор!

* * *

Учқўрғонлик Ҳошимжонни
Қўплар билмасди.
Жим юарди,
Ҳеч ким унга
Парво қилмасди.

Бир воқеа юз берди-ю
Денгиз бўйида,
Машҳур бўлиб кетди жуда
Артек қўйнида...

* * *

Артек бағри — доим байрам,
Шод кечар ҳаёт.
Ўйнаб-кулган болаларга
Зерикмоқлик ёт.

Ўтар спорт ўйинлари
Ўта мароқли,
Кўрсатади
Қим нимага
Қодир — яроқли.

Бир кун қизиқ мусобақа —
Зўр пойга бўлди.
Босмоқ лозим
Бунда узоқ —
Масофа — йўлни.

Эркин эди югурмоқлик,
Шунинг учунми
Ҳар ким чопар хоҳлаганча,
Синар кучини.

Қимлар йўлда қолиб кетар,
Қим чопар ҳамон.

Қим чиниққан,
 чаққон экан
Пешқадам ўша.
Сафдан ортда қолиб кетар
Қимки хом, бўшанг.

Пешқадамлар бири Ҳошим —
Бугдойранг, қотма.
Олға қараб интиларди
Ўзин йўқотмай.

Офтобда хўп пишиб ўсган,
Пайлари чайир.
Уйдаги иш олдида
Югуриш — сайр.

* * *

Учқўрғонда
Мактабидан
Қайтгани замон
Кетмон олиб,
 ошиқарди
Пахтазор томон.

Бу орада ипак қурти,
Яна қанча иш.
Ҳовлида боғ,
Томорқани
Қилар парвариш.

Ҳошимжоннинг шундай қизиқ
Кечар ҳаёти.

Зорланмайди баъзилардай
Сояда ётиб.

Мактабида жамоатчи,
Аълочидир у:
Артекка ҳам келишининг
Бир боиси шу.

Қино кўрар,
Уқир китоб
Зеҳнини чарҳлаб.
Вақт топади ўйинга ҳам
Ишларин тахтлаб...

Ҳозир эса югурарди
Кўрсатиб, сабот.
Қушдек учар,
Гўёки у
Чиқарган қанот!

Харсангтошлар нордек чўккан
Асов Норинда
Қулоч отиб чиниққан-да,
Борар олдинда!

Офтобимиз зиёсига
Қониб етилган
Болдан ширин ноз-неъматлар
Бақувват қилган.

Ҳамда совет пионери
Деган зўр фахр
Кучига куч қўшган бўлса
Нежаб, ахир!

* * *

Вақт ўтар,
Марра яқин
Қолгани сари,
Сийраклашиб бораверди
Болалар сафи.

Бир, икки, уч,
Тўртта бола
Олдинда фақат.
Тўртовидан бирисига
Кулиб боқар бахт.

Ҳошимжон ҳам учовидан
Орқада қолмас.
Ҳамроҳлари ҳайрон:
Наҳот
Миттивой толмас?!

* * *

Мусобақа бошланмасдан
Тренер — устоз
Ҳошимжонга деган эди:
— Гап бундай, шоввоз!

Едингда тут,
Кучли, чайир
Бўлсанг-да, қанча,
Рақибларинг орасида
Пишиғи анча.

Болалардан ўзмоқликка
Ошиқма ҳечам.

Орқада ҳам қолиб кетма,
Кучингни тежа.

Энг чопқирин ортидан бор
Қорама-қора.
Агар шундай қилмаса ким
Тез толиб қолар.

Охирида
Иродангни
Қўлингга олиб,
Шиддат билан отил олға,
Чиққайсан ғолиб!

* * *

Устозининг ўғитига
У қилиб амал,
Бораверди учовидан
Орқароқда сал.

Ҳошимжоннинг рақиблари
Кучли албатта.
Учаласи — уч хил олам,
Уч мамлакатдан.

Лекин толди икки бола,
Бири шиддаткор.
Шу чопқирнинг қаторида
Ҳошимжон ҳам бор.

Марра яқин,
Ким биринчи
Бораркан етиб?
Шу пайт бири қоқилибми,
Қулар гурс этиб.

Юришмади
Узга юртлик
Бола омади,
Бир-икки бор силтанди-ю,
Тура олмади.
Ҳошимжон-чи,

Уйлаб, нетмай
Тўхтади таққа:
Ёрдам қўлин чўзди дарров
Рақибни ёққа!

Олдинга не қилишни
Билмасдан турди;
Бола ётар ҳушдан кетиб,
Қонаган бурни.

Сўнг Ҳошимжон
Ақл-ҳушин
Тез йиғиб олди,
Даст кўтариб
Рақибини
Елкага олди!

Кўп йўл босиб толиқса ҳам,
Чопса ҳам аранг,
«Рақибни»га дўстлик меҳрин
Кўрсатди, қаранг!

Қийналса ҳам,
Тенгдошини —
Дўстни орқалаб
Бораверди чидам билан
Маррага қараб.

Ғолибликни ўйламади,
Ўйлади дўстин.

Ўзбекона олий ҳиммат
Келганди устун.

У шунақа қалби гўзал,
Меҳрибон, танти.
Меҳрибонлик қуёш бўлган
Ватан фарзанди.

Асл совет боласининг
Хулқи шундайдир:
Эзгу ишга,
Яхшиликка
Доим ундайди.

Ғолибликми,
Недир мақсад,
Аслин олганда?
Инсон қадри баланд турар
Бизнинг Ватанда!

Спорт—соғлик гаровидир,
У барча учун.
Элга кўзгу —
Спортчининг
Соғлиғи — кучи...

* * *

Таълим берар коммунистик
Олий жамият:
Қалб тўрида ҳиммати турсин,
Турсин ҳамият.

Дўстми-душман
Ташвиш тушса
Агар бошига,
Бизда кўплар Ҳошимжондек
Шошар қошига.

Ҳошимжонлар яхши билар
Яхшилик қадрин.
Яхшиликдан дўстлик қасри
Тиклайди қаддин.

Бу қасрда — вафо, меҳр,
Садоқат, ишонч.
Бу қасрда
Ёмонликдан
Бўлмайди нишон.

Дўстлик бўлса тинчдир жаҳон,
Уруш бўлмайди.
Демак ҳаёт тинч, фаравон,
Қон тўкилмайди.

* * *

Уруш нима?
«Уруш-уруш»
Уйинимас у!
Уруш — ёвуз аждаҳодир,
Тўйдим демас у!

Миллионлар ёстиғини
Қуритар уруш,
Хароб этар рўзғоринг,
Вайрона турмуш...

Ҳошимжоннинг қишлоғидан
Урушга кетган
Не-не эрлар ёруғ кун деб
Жонфидо этган.

Ёвуз Гитлер фашистларин
Беришган додин,

Лекин бўлмас ҳеч қайтариб
Улар ҳаётин!

Мардлар доғи
Юраклардан
Кетмаган ҳали.
Шум урушнинг жароҳати
Битмаган ҳали.

Қўшни кампир кутмоқдан кўр,
Қон бўлиб жигар,
Қўшқарчиғай йўлларига
Ҳамон кўз тикар.

* * *

Ҳошимжоннинг буваси ҳам
Урушда бўлган,
Омон қайтган,
Аммо уруш
Туфайли ўлган?!

Оҳ, қандайин бағри офтоб
Чин инсон эди.
Чивинга ҳам озод бермас
Меҳрибон эди.

Аразлашса Ҳошимжон гоҳ
Болалар билан,
Аҳилликдан сўзларди у
Бошини силаб;

«Дўстлар билан иноқликда
Ўйнаб-кулиб юр.
Униб-ўсинг, бахтингизга
Тинч бўлсин эл-юрт.

Уруш нима билманг асло,
Биз кўрдик, етар...»
Ранги ўчиб тўхтар бобо,
Энтикиб кетар.

Гоҳ тишини тишга қўйиб,
Юмиб кўзини,
Тўни билан инграб чиқар
Ушлаб кўксини.

Бобосининг айтишича
Қўрғошин парча
Қириб олган экан
Очиб
Кўксидан дарча.

Қаламушдек кемираркан
Бобо жонини.
Ҳанузгача қийнар экан
Бобожонини.

Бир йил бўлди,
Жондан севган
Бобожони йўқ.
Олиб кетган уни уруш —
Кўкракдаги ўқ...

Ҳошимжонлар яхши билар
Уруш жабрини.
Ҳошимжонлар яхши билар,
Тинчлик қадрини.

* * *

Газетада ўқиганман:
Марафон пайти

Илон чақиб,
Олдиндаги
Йигит қулайди.

Рақибчи-чи,
Ўтиб кетар
Боқмай қиё ҳам.
Ўз шуҳратин ўйлар фақат
Энг ёвуз одам.

Бу капитал ҳукм сурган
Юртда бўлганди.
Дўст меҳрига зор пойгачи
Бевақт ўлганди.

Ўз шуҳратин деган кимса
Балки беайб?
Муҳит уни оғулаган,
Қалби кўр — майиб.

Яшаш учун курашади
Ёвуз йўл билан.
Бўлмаса оч қолиши бор
Қуруқ қўл билан.

Одам учун одам бўри
Бўлган жамият
Болалиқдан берган унга
Шундай тарбия...

* * *

Ҳошимжоннинг меҳри дарё
Бўлса ҳамки ёш.
Елкасида бир нотаниш —
Чет эллик тенгдош.

Бизда инсон инсонга дўст,
Адоват йўқ-да,
Ҳошимжонлар камол топар
Шу эзгу руҳда!

* * *

Ортада қолган икки бола
Чопиб ғайрат-ла,
Ҳошимларга етиб олар —
Тушар ҳайратга.

Уларга ҳам таъсир этар
Олижаноблик,
Бағирларин равшан этар
Меҳри офтоблик,

Иккаласи оро кирди
Ҳошим жонига:
Инсонга хос иш тутишди,
Келди ёнига.

Жароҳатли дўстларини
Қўлма-қўл элтиб,
Тўрталови маррага тенг
Келишди етиб.

Стадион гумбурлади
Қарсак, садодан.
Тўртовлонни қутлашарди
Олқишлаб шодон.

* * *

Ҳошимжонга яқин келиб
Бир бола шу дам,
—Нима қилиб қўйдинг,— деди
Ачиниб жуда.

— Елкангдаги бола сенга
Тамом бегона.
Аттанг,
Ўзинг бўлар эдинг
Ғолиб, ягона...

Ҳошимжонни синарми у,
Қаранглар гапин?
Ҳошимжон сал жилмайди-ю,
Қимтиди лабин.

Нима десин,
Тортишувдан
Чиқарми маъно?
Ғолибликни ўйласинми,
Инсонними, ё?

Ахир инсон фарзандики
Ётса юз тубан,
Юраги сал қилт этмаган
Тубандан тубан.

Қалб ачишар
Фалокатга
Учраса ҳайвон,
У — ёт юртлик бўлса ҳамки
Ўзидек инсон!

Яна битта бошқа бола
Унга талпиниб,
Қувончини изҳор этар
Ёриб қалбини.

Меҳр билан Ҳошимжонни
Бағрига босиб,
— Яша, дўстим,

Иш қилдинг,— дер,—
Мардга муносиб!

* * *

Юракларни чўғлантириб
Ҳошимжон танти,
Пойгада чин дўстлик, меҳр
Ғолиб чиққанди.

Дўстлик нима,
Дурми ё нур?
У қалбда пинҳон!
Дўстлик юзин
Яхшиликда
Кўрсатар инсон!

Асл дўстлик туғилади
Дилда меҳрдан.
Дўсти борнинг, билинг,
Асли
Ўзи меҳрибон.

Меҳр кўрган қалб меҳрли,
Дилбар ва ҳотам.
Дўст-ёр этар душманни ҳам
Меҳрли одам!

* * *

Бу уч дўсти қайси юртдан,
Улар ким ўзи?
Қалбларида нималар бор,
Қай тилда сўзи?

Пойга пайти кўришгану
Ранг-рўйи — жисмин,

Сўрашга ҳам улгурмаган
Бир-бирин исмин.

Ҳошимжоннинг яхши иши
Бўлди-ю малҳам,
Ёш қалбларни дўстлаштирди
Пайвандлаб маҳкам.

Улар — немис, англизми,
Япон ё араб?..
Уч нафар чин дўст орттирди
Югуриш сабаб!

Пойгадан сўнг танишдилар
Қайта, тўртовлон..
Артекда кўп дўст орттириб
Қайтар Ҳошимжон...

* * *

Артек шундай сирли маскан,
Меҳрли маскан.
Тарк этолмас, тупроғини,
Бир бора босган.

Дўстлик деган зиё билан
Бутун умрга
Юракларни сеҳрлайди
Тўлдириб нурга!

У — тинч ҳаёт неъматидир,
Жаҳонга кўзгу.
Ватанимнинг болаликка
Эътибори бу!

Дунёнинг ҳар чеккасидан
Келар болалар,

Иноқлашиб,
Уйнаб-кулиб,
Бирга дам олар.

Бахтдир асли
Болаликдан
Дўстлашиб ўсган.
Улғайганда қўл кўтармас
Асло дўст дўстга!..

* * *

Артек бағри топиштирар,
Дилларни боғлар.
Бир-бирисиз яшолмайди
Дўстлар, ўртоқлар.

Ранглар ҳар хил,
Тиллар ҳар хил,
Миллатлар турли.
Қуёшлидир
Тотувликда
Кечганлар умри.

Баҳам кўриб инсоф билан
Она-Ер мулкин,
Бир оила фарзандидек
Яшамоқ мумкин.

Қалб кенг бўлса — кенгдир дунё,
Ҳаммага етар.
Кўнгли торлар
Шум ниятни
Ихтиёр этар.

Замин —
Дунё халқларининг
Ягона уйи,
Ўз уйига ўт қўйса ким
Кул бўлар куйиб.

* * *

Артек тинчлик оромгоҳи,
Чин дўстлик боғи.
Ҳошимжондай болаларга
Очиқ қучоғи.

Артек — тинчлик, дўстлик боғи,
Бағри кенг, хўбдир.
Ҳошимжонни ўзга юртда
Ўртоғи кўпдир.

Чунки қалби эзгу меҳр,
Ҳислатга тўла.
Меҳрибон юрт фарзандлари
Шунақа бўлар...

ТИНЧЛИКНИ СЕВГАН
САМАНТА ДЕГАН
ҚИЗИМГА

Ҳошимжонга ўхшаган
Тинчлик, дўстликни севган
Болалар кўп жаҳонда,
Шулар бири Саманта.

Саманта ким?
У қиз-чи,
Манчестерлик ўқувчи.
Демакки, Самантанинг
Америка ватани.

Қизча орзу армонли,
Жасур ва соф виждонли.
Бефарқ, беғам эмас у,
Бағритошни севмас у.

Ёш бўлса ҳам кўп зийрак,
Ҳаётга боқар тийрак.
Шунинг учун биз томон
Дилда жўшиб ҳаяжон,
Саволли мактуб йўллар:
«Тақдиримиз не бўлар?..»

Қизчанинг мурғак қалби
Худди давримиз каби
Нечун гўдаклик чоғдан
Безовта урмоқда?

Болалик гаштин суриб
Қувнаб, шўх ўйнаб-кулиб
Юрмоқ ўрнига нечун
Қизча ташвишда бу кун?

Қўғирчоғин ўйнатиб,
Ўз тилида сўйлатиб
Яшамоққа у ҳақли,
Ташвиш тортмоққа вақтли.

Мактуб йўллар Саманта,
Ениб сўрар Саманта:
«Урушга йўл қўймаслик
Чораси борми асти?..»

Тинчликнинг яхшилигин,
Оламнинг нақшилигин
Наинки ҳис қилади,
Жуда яхши билади.

Самантадек эртамиз,
Суюкли ва эркамиз
Эртанги кун ҳаётин
Ўйлайди боши қотиб.

Билармикин Саманта:
Ушбу нотинч замонда
Кимлар урушни хоҳлар?
Кимлар тинчликни ёқлар?

Кимки қийнамасдан жон
Сурай дер даври даврон,
Текин бойликни истар,
Урушмоқ йўлин излар.

Ҳалол ишлаб тер тўккан,
Қаддини ёйдек буккан
Меҳнатчи дер:— нон керак,
Эркин, тинч замон керак.

Билармикин Саманта:
Ушбу нотинч замонда
Қитъада энг бадавлат,
Кучли, улкан мамлакат —
Саналмиш ўз юртида
Халқ аҳволи танг жуда.
Минглаб ночор ишчилар
Яшар садақа тилаб.
Иш тополмай хору зор,
Харобдан хароб рўзгор...

Қанчалаб азиз жонлар,
Бошпанасиз сарсонлар
Ахлат титкилаб бутун
Бир амаллаб кўрар кун.

Нечун билмас Саманта:
Ўзи яшар ватанда
Қасаллик, оч-юпунлик,
Эркисизлик, бағри хунлик
Гўдакни гўдак демай,
Ваҳшийларча аямай,
Ялмоғиздек ютоқиб
Ямламасдан ютади.

Шу кўргилик алами
Инсонга ҳали камми?
Атом бомба-фалокат,
Тенгсиз офат-ҳалокат
Бошига ёғилсинми?
Кўйдириб кул қилсинми?
Шундан қизча ташвиши,
Ўйлайди куйиб-пишиб.

Билиб қўйсин Саманта:
Ушбу нотинч замонда
Тўқайга ўт кетса гар

Хўлу қуруқ баробар...
Кимки уруш бошласа,
Ноҳақ кўзни ёшласа,
Ўзи қазган чуқурга —
Дўзах-жаҳаннам гўрга
Ўзи ҳам қулар албат!
Асло кутмасин шафқат!

Саманта бўлар ҳайрон:
Урушни дер қай инсон?
Урушқоқларнинг, ахир,
Орзу умиди бордир?
Бордир Саманта каби
Севган азиз фарзанди?
Урушмоққа, айтайлик,
Сабабчи бўлсин бойлик,
Наҳотки, уларга зар
Болаларидан афзал?

Уруш бошланса агар
Вайронага айланар
Кўркам шаҳар, қишлоқлар,
Салобатли чўнг тоғлар.
Ранглар самон бўлади,
Охир замон бўлади,
Қиз ёқтирган капалак,
Гуллар бўлади халак.
Ҳаттоки тупроқ, тош ҳам
Эриб-топади барҳам.
Инсон — ҳаёт гултожи
Ажал уруғин сочиб,
Ўз-ўзига беомон
Наҳот келтирар қиръон?
Куйиб она сайёра —
Еримиз кийиб қора
Ёниб битган жонзотга,

Сўниб йитган ҳаётга
Мотам тутар бир умр
Юзи мисоли кўмир...

Шундан жажжи Саманта
Доим ташвишда, ғамда.
Нотинч урар юраги,
Хавф остида тилаги.
Қиз қалбида ҳаяжон
Мактуб йўллар биз томон.
Савол бериб сўрайди:
«—Уруш бўлмасми, айтинг?»
Қиз мақсади тинчликдир,
Тиниқ осмон, севинч, нур.
«Биз—боламиз, сўлмайлик,
Эрта ҳазон бўлмайлик.
Яшаб улгурмадик-ку,
Дунёга келиб», дер у.

Мактубингда, Саманта,
Ушбу нотинч замонда,
Дунё болаларин ҳам
Қалбидаги чинакам
Эзгу орзу тилаги
Аксин топган.
Тинглагин:
Кўчсам гапнинг ҳақиға,
Бутун совет халқиға,
Қизим, хатинг даҳлдор.
Эл ичида мен ҳам бор!
Хатинг менга ҳам, демак,
Шундан тўлқинда юрак!

Айтиб қўяй, Саманта,
Бизнинг буюк Ватанда
Ишчи-деҳқон—меҳнатчи,

Арбобми ё хизматчи,—
Катта-кичик, бари бир,
Ким бўлмасин, яхши бил,
Баримизнинг ўйимиз:
Тинч бўлсин Ер-уйимиз!
Тинчлик бу—фаровонлик,
Орзу умид, омонлик.

Халқимиз билар яхши:
Уруш бир ёвуз ваҳший.
Тинчлик олар, олмас зар,
Урушдан қилар хазар.
Йигирма миллионлик жон
Урушда бўлган қурбон.
Айтишга осон буни,
Ҳеч кўрмайлик ул кунни!

Уруш пайти ёш эдим,
Нақ сенга тенгдош эдим.
Оғир кечарди турмуш,
Ахир борарди уруш.
Фашистларни енгмоққа
Эл-юрт турган оёққа...
Юпунликни кўрганман,
Очин-тўқин юрганман.
Билмаганман мен мутлоқ
Қандай бўлар ўйинчоқ?
Бахтли болалик деган
Бизга насиб этмаган.
Болаларим бахтлидир,
Шундан таскин топар дил.
Қизча, тарихга боқ-чи,
Биз билан иттифоқчи —
Бўлган юртинг ўшанда.
Гитлер фашист—кушанда
Инсоният душмани

Қўзгалди урушгани.
Бизнинг жангчи оталар
Евга қарши отланар.
Курашишган ёнма-ён
Гўёки дўст-қадрдон!
Душман додин беришган —
Фашистларни енгишган...

Уруш жабрин биламиз,
Тинчлик қадрин биламиз.
Бизда мезбон, меҳмон ҳам,
Ҳамма—қайда бўлса жам
Тилар юртга бекамлик,
Тинчлик ва хотиржамлик.

Нияти холис халқим,
Ғалвадан олис халқим
Дунё, замин ғамин еб,
Курашади тинчлик, деб.
Аммо қизим Саманта,
Ушбу нотинч замонда
Бу жаҳонда сен каби
Орзу истак, талаби
Тинчлик, омонлик бўлган
Тоза юрак мўл экан,
Дунё ишига ҳеч вақт
Боқмаса агар бефарқ,
Ҳаёт сўлмасин деса,
Замин сўнмасин деса
Қўл ушлашиб бирлашар,
Дўст тутинар — диллашар.
Оёққа турар қалқиб,
Иқболи кундай балқиб
Бахтли яшар заминда,
Уруш бўлмас, аминман!
Қизим, Саманта, тушун:

Асло қилмаймиз ҳужум
Ўзга юртга биринчи,
Бузмаймиз дунё тинчин.
Ўз еримиз етарли,
Бизни таъмин етарли,
Биз босқинчи эмасмиз,
Биз урушни демасмиз.
Ким қилса бизга бўҳтэн
Ишонмагин ҳеч қачон.

Хиросима шаҳрини,
Нагасаки бағрини
Атом деган дўзахда
Қовирган ким?
Бу ҳақда
Эшитгансан, қизгинам,
Таъна эмас бу ҳеч ҳам.

Билиб қўйгин ёвуз ким,
Буйруқ бериб ҳануз ким
Иссиқ уйда — диванда,
Қон тўкишин Ливанда?
Қонхўрлар айби билан
Ватанидан айрилган
Тенгдошинг фаластинлик
Дўстлар меҳридан тирик...
Ўз эрким, ўз элим деб,
Ўз туғилган ерим деб
Гўдаклар ўққа учар,
Бевақт қаро ер қучар,
Мурғак қалб чекар фарёд:
«—Зулмдан айланг озод!
Бирлашинг соф виждонлар,—
Тинчлик севар инсонлар.
Қўл тутишинг мустаҳкам
Гарчанд ҳар хил бўлса ҳам

Сизнинг миллат, ирқингиз.
Қон панжани қирқингиз
Бўғзимга ботмасдан,
Сўлмай тонгим отмасдан!
Кулгу бўлсин лабимда,
Шодлик бўлсин қалбимда.
Ҳаёт ҳеч — биз йўқ жойда,
Сўнг пушаймон бефойда...»

Унутмагин, Саманта,
Ушбу нотинч замонда
Муттаҳам, худоси пул,
Халқингни сановчи қул
Капиталист аталмиш
Тинчликка қайраган тиш,
Эркин дунёдан сўйлар,
Ичда бойликни ўйлар
Қонхўрлар ватандошинг.
Хануз ҳаддидан ошиб
Оғизлари кўпириб
Уруш дерлар қутуриб.

Ким берарди кафолат:
Бағри куйиб ғашланиб
Қутурган ит касофат
Қолмайди деб ташланиб?
Зарур: ҳушёр турмоқлик,
Дўстлигу иттифоқлик.
Нафасимиз довулдек
Қора булутни кулдек
Ташлар кўкдан супуриб.
Баҳор ели уфуриб
Ер яшнаш,
Зангор осмон.
Нур тўқар қуёш посбон!

Биз урушни демаймиз,
Биз тинчликни дегаймиз!
Ким кўтарса, аммо, мушт,
Унги бўлар оғир туш!

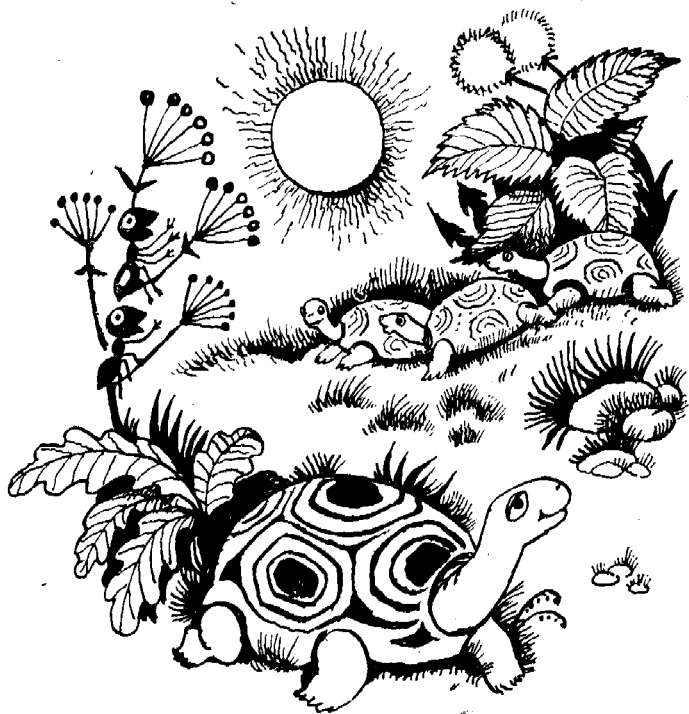
Смит қизи Саманта,
Бизнинг эркин Ватанда
Октябрнинг тонгидан
Халқимизнинг онгида
«ТИНЧЛИК»—ЛЕНИН таълими!
Бу сенга ҳам маълумми?

Тинчлик борки, қурамыз,
Дон экамыз—ўрамыз.
Кашф этамыз янгилик,
Учамиз космосга тик.
Ҳамда ёзамиз китоб,
Ишларимиз беҳисоб.

Ёдингда тут, Саманта,
Ушбу нотинч замонда
Ўзимиз,
Дунё халқин
Ўйлаймиз иқбол-бахтин.
Фарзандимиз ўйлаймиз,
Ўйлаймиз сени ҳаргиз.
Тинч ҳаётдир—постимиз,
Жаҳон халқин дўстимиз!

Қизим, Саманта Смит,
Бўлма асло ноумид.
Баланд тутиб юр бошинг,
Шодлик бўлсин йўлдошинг.
Тиниқ осмон абаддир,
Ер ва инсон абаддир!

Танбалликнинг тавсифи

БИРИНЧИ ҚИСМ

ТОЛМАС

Маҳаллада болалар кўп
Ҳар хил хулқи, қилиғи.
Айтгим келар барига хўп
Сўзларнинг энг илиғин.

Еқтирсам ҳам барин ўзим,
Ростин айтаман аммо:
Тўқмоғи бор тўғри сўзим,
Дори аччиғу шифо.

Ҳамма бола тарифини
Бериб бўлмас бир йўла.
Фақат бири тавсифини
Қилолсам дил шод бўлар.

ҚИМ ТАНБАЛ?

Бугунгидек Толмас сира
Қаттиқ дакки емаган:
Табин қилиб хуфтон-хира
Ҳеч ким «танбал» демаган.

Болаларга қараб бу гал
Деди синф раҳбари:
—Сесканайин демади сал,
Елга учди гапларим.

Танбаллашиб кетди Толмас
Тепса тебранмас бўлиб.
Баҳолари жудаям паст,
Судралади қарз бўлиб.

Балки Толмас толиб қолган
Чангитмоқдан кўчани.

Жамол, уни шатакка ол,
Қийналмасин кучаниб...

Бир сесканиб тушди шу он,
Толмас ранги оқарди.
Хўмрайганча Жамол томон
Ижирганиб боқарди.

Келиб-келиб шу жинқарча
Жамолга бош эгсинми.
Масхаралаб уни барча
Ҳой, сўлоқмон, десинми.

Хўш, Жамолдан қаери кам?
Толмас ундан кучлироқ!
Ҳа, жойида эс-ҳуши ҳам,
Тили ўткир — учлироқ!

Ё у майиб, бемор эмас
Куни қолса шатакка.
Уйлашганча беор эмас
Чидаса бу «калтакка».

Машинами ишдан чиққан,
Ҳаракатсиз мудраса?
Ё ботганми лой—балчиққа,
Жамол уни судраса?

Бир зум Толмас тошқотганди,
Айланмасди ҳеч тили.
У ўзини йўқотганди,
Зўрға деди тутилиб:

«Йўқ-йўқ, фақат менинг ўзим,
Ҳеч керакмас ёрдами...»
Толмас ерга қадар кўзин,
Бошқа чиқмади дами.

Очилса бас ўқишдан сўз,
Толмас боши ҳам бўлар.
Танбалликка тутинган дўст,
Шу сабаб мулзам бўлар.

Китобини қўлга олар,
Келар стол ёнига.
Танбаллиги тутиб қолар,—
«Оро» кирар жонига.

Танбаллиги шивирлаб дер:
«Дарс тайёрлаш қочмайди.
Вақт кўп, олдин коптокни теп,
Сўнг китобни оч, майли».

Алдовга у дарров учар
Оқибатин ўйламай.
Ташқарига қушдек учар —
«Вақт бор, нега ўйнамай?»

Толмас уйга келар толиб,
Овқатини зўрға ер.
Дарсга кучи етмай қолиб,
«Уйқум келди, нетай» дер.

Телевизор гоҳ панд берар:
Нима бўлсин у шундай
Фарқ қилмасдан кўраверар,
Тушунибми, тушунмай.

Аҳволи шу ёзин-қишин,
Чала қолар ҳамма дарс.
Мактабида қизаришин
Ҳаёлига келтирмас.

ЭҲ, ХОМХАЕЛ!

Толмас хомуш, у илк дафъа
Дунё келиб кўзга тор
Мактабидан қайтди хафа,
Қобоғидан ёғиб қор.

Ранги ўчган ўғлин нега?
Билай деб иссиқ—тафтин
Ташвиш билан манглайига
Онаси қўяр кафтин.

Толмас асло касал эмас,
Соғ ҳар дамги сингари...
...Чала-чулпа тайёрлаб дарс
Хўп қизарган илгари.

Отрядда кўп марталаб
Муҳокама қилинган.
Бўлмаган ҳеч таъсирли гап
Бугунгича билинган.

Муаллими танбал деди!
Шундан кўра ўшқирса,
Койиб берса маъқул эди
Ё тарсаки туширса.

Чақиришса лақаб тақиб,
Қай юз билан боқади.
Танбал деган хунук лақаб,
Ахир, кимга ёқади.

Авваллари уйга келиб
Қўяр-қўймас папкани,
Шошиларди тушлик қилиб
Кўча томон чопгани.

Онасини ҳайрон этар
Бугун феъли, ҳолати.
Хонасига кириб кетар,
Чой ҳам ичиб олмади.

Китобини Толмас очар,
Хануз унинг кўнгли ғаш.
Бир оз ўтмай хаёл қочар,—
Чалғитади шивирлаш:

«Чучварани хом санашиб...
Э, билишмас кимлигинг.
Жамолларнинг валдираши,
Сени эса жимлигинг...»

Бу нимадир шивирлаган,
Танбаллиги эмасми?
Толмас хануз хаёлга банд,—
Илинганин сезмасди...

...Ўқитувчи ташлаб савол,
Жавобини кутармиш.
Синфдошлар қолишар лол:
Толмас қўлин кутармиш!

Булбул каби Толмас сайрар
Бориб доска ёнига.
Ҳамма уни тинглаб яйрар,
Мунча билим кони-я!

— Яша Толмас, баҳойинг «беш»,—
Ун бал ҳам оз аввало!—
Энди ҳар кун Толмасга эш
Фақат олқиш ва «аъло»!

Жамолвойлар ортда қолар,
У синфда биринчи.

Директор ҳам тилга олар,
Чексиз дилда севинчи.

Тумов бўлиб бир куни денг,
Йўталармиш муаллим:
—Бориб келай духтирга мен,
Ўх-ху, дарсни ўтар ким?

Фақат Толмас, бошқа ким ҳам,
У бор экан ғам емас.
Ҳарқанақа муаллимдан
Билими ҳеч кам эмас.

Жиддий туриб дарсни бошлар,
Толмас худди муаллим!
Қойил қолар синфдошлар,
Ундан олишар таълим!

Тушунтирар дарсни фақат
Қарамасдан китобга.
Мустаҳкамлаш учун навбат
Етар савол-жавобга.

Илк сўроққа Жамол қолқон,
Мўлтирармиш ёлбориб.
Ё оғзида борми талқон,
Яна синф илғори!

—Диққат билан тинглаш керак,
Қулоғинг том битганми?
Қара, бўйинг мирзатерак,
Ақлинг ғовлаб кетганми?

Соқовмисан нима бало,
Бошқадан ҳам сўрайин.
Муҳтожмисан шатакка ё,
Танбал, турма серрайиб!..

Шу пайт Толмас чўчиб тушар
Кўзи мошдек очилиб.
Хомхаёли ҳар ён учар
Тўзгоқ каби сочилиб.

Муаллимдан ўзи олган
Танбеҳларни Толмас заб
Тиркаганди Жамолвойга,
Хаёлида такрорлаб.

Толмас ўйлар: «—Эҳ, хомхаёл,
Тағин сенга берилдим.
Ўз-ўзимни алдаб бекор
Кўкноридек керилдим...»

Қуруқ хаёл сургунча, рост,
Толмас бериб меҳрини
Дарс қилсайди, бўлсин бир оз
Чархлар эди зеҳнини.

Яна ҳеч ким хаёл сурмоқ
Зарар экан демасин.
Қашфиётлар борки, мутлоқ
Ўй-хаёлнинг меваси.

Билимсизга хаёл—кўкнор,—
Ҳар ён олиб қочади.
Билимлига калит — хаёл,
Тилсимларни очади.

Ҳаёт—ўрмон, билим—компас
Тўғри йўлни кўрсатар.
Чангалзорда ким адашмас
Компас олмай юрса гар?

ТАНБАЛЛИГИН ЕНГДИ ТОЛМАС

Толмас хиёл қошин кериб,
Тириштириб манглайин
Китоб ўқир кўнгил бериб,
Яна келар сас—майин.

Чалғитай деб Толмас ўйин
Танбаллиги шивиллар.
Копток, ланка, ҳар хил ўйин
Хаёлида гивиллар.

Иродасин Толмас синар,
Ўқийверар ҳижжалаб.
Шивиллаш ҳам аста тинар,—
Танбаллиги бўлар дафъ...

Эртаси кун Толмас қайтар
Мақтабидан шод уйга.
Она ҳайрон бошин чайқар,
Ўғли тушар не кўйга?!

Вақт ўтказар хонасида,
Ё биронта иш қилиб...
Ичда хурсанд онаси ҳам:
«Кўз тегмасин ишқилиб».

ИККИНЧИ ҚИСМ

ТАНБАЛЛИҚНИНГ ТАВСИФИ

Танбалликдек кўринмас дард
Бўлар ҳар бир инсонда.
Танбаллигин енголган мард,
Доим боши осмонда...

Хўш, танбаллик қандай ўзи,
Ақллими ё нодон?
Кўпникидай қошу кўзи,
Гоҳ ширин сўз, гоҳ нордон.

Тўрт мучаси соппа-соғу
Ақли сира чаламас.
Ишламасдан тишлай дер у
Текин томоқ ярамас.

Ҳар хил нусха, рангга кириб
Кўринишга хўп уста:
Буқаламун ечолмас ип
Турланса ҳам минг тусда.

Ялқовлигинг тутса, туриб
Кўзгуга боқ эринмай,
Танбалнинг бир нусха, тури
Ўз аксингда кўрингай...

Ҳийла билан аврамоқлик
Танбалликнинг ҳунари.
Бўш келганни катта, кичик
Демай йўлдан уради.

Ҳар хил кўйга туширади
Илинтирса тузоққа.
Пуфак каби учиради
Хаёлингда узоққа.

Охирлатмай бирор ишни,
Гоҳ берилиб ўйинга,
Қолган ишга қор ёғиши
Асло келмас ўйинга.

Важ, баҳона, нолиш доим
Ялқовлигинг яширар,
Қўринишинг бир мулойим:
«Раҳим қилинг, яхшилар!..»

Остонанга қўйса қадам
Танбалликдай шумоёқ,
Қучоқ очсанг, эснаб беғам
Дилда сўнар иштиёқ.

Судраласан ялқовланиб,
Сени тобе — қул қилар.
Умринг ўтар анқовланиб,
Мақсадингни кул қилар.

Танбалликдан ўгиргай юз
Кимки ҳушёр бўлса, бас,
Танбал одам ҳаттоки суст
Тошбақадан хароб, паст...

МОТ ҚИЛАДИ ТАНБАЛНИ

Тошбақанинг чаманлиги,
Кўп сузлиги ҳақида
Бир латифа ёдингизга
Тушгандир шу дақиқа.

Эмиш талқон тиқилган пайт
Дерлар уни чорлашиб:
«Беморга тез сув олиб қайт,
Ётибди жон талашиб».

Вақт ўтармиш жуда илдам,
Кутишармиш жонсарак.
Улиб талқон тиқилган ҳам
Тошбақадан йўқ дарак.

Қойинишар сует ишидан:
«Энди суви бир чақа!»
Шунда эшик тирқишидан
Бош суқибди тошбақа.

Дебди: «Сувга бўпман бориб
Гар ёмонлаб сўксангиз.
Мендай ювош жониворнинг
Обруйини тўксангиз!»

Илдамлиги шунча экан:
Кўп вақт ўтиб, ҳаммаси —
Остонадан нари кетган
Бирор қадам чамаси.

«Тошбақадай келтирар сув
Тиқилганда талқон», деб
Кулишларин боиси шу.
Мен айтаман ёлғон деб!

Танбалликдек ёмон иллат
Тошбақага ёт бўлур.
У кўпларга бўлур ибрат,
Кўплар ундан мот бўлур.

ТОШБАҚАЛАР ПОЙҒАСИ

Баҳор қизиқ томошани
Кўргач, чуқур ўйладим:
Танбаллардан тошбақани
Бекор устун қўймадим.

Сайр этардим чет-овлоқда,
Тахтини тарк этган қиш.
Офтоб кулиб боққан чоғда,
Ут-майсалар урар ниш.

Ернинг тани илиб борар,
Бутун борлиқ уйғониб:
Хашароту жониворлар
Яйрашар нурга қониб.

Ғамлаганин қиш бўйи еб,
Юз кўришиб кўкламда,
Қишдан чиқдик соғ, омон, деб
Жонзотлар шод ўлкамда.

Чумолилар ҳар ён чопар
Тирикчилик ғамида.
Ўз ризқларин излаб топар
Она-Ернинг бағридан.

Сайхонликда кўриб қолдим
Тошбақалар тўдасин,
Кўриб ҳайрон туриб қолдим
Тошбақалар ўрдасин.

Бир, икки, уч... ўн тошбақа
Уймалашар бир жойда.
Бари ўтхўр—жўн тошбақа,
Думалашар бир жойда.

Бир тошбақа йирик чунон,
У турарди ажралиб.
Атрофида тўс-тўполон,
Жанжал борар авжланиб.

Йирикроғи—Тошбақаой,—
Тошбақалар келини.
Энг сулуви шу ҳойнаҳой
Тошбақалар элининг.

Кичиклари—ошиқлари,—
Куёвликка давогар:
Бўлмоқ учун ошиқади
Эътиборга сазавор.

Танкдай вазмин юришади
Ошиқлар виш-вишлашиб.
Бир-бирини суришади
Тошкосалар тишлашиб.

Сулув келин яқинига
Бир-бирини йўлатмас.
Бир-бирининг биқинига
Тошкосасин урар қарс-қарс.

Тўнқарилар бири танкдай,
Ҳаво тирнар оёқлар...
Қайси бири ғолиб жангда,
Қай бирини қиз ёқлар?!

* * *

Тошбақаой боқса чатоқ:
Тугамас жанг, адоват.
Майиб бўлар улар мутлоқ,
Ўрнатмаса адолат.

Шошилмасдан кирар тилга
У пихиллаб шу замон:
— Ҳаммангиз ҳам яқин дилга,
Аямайсиз мен деб жон.

Чиқарми ҳеч бир наф, айтинг,
Жанжаллашув, низодан.
Бу нотўғри йўлдан қайтинг,
Биттангизга ризоман.

Истасангиз васлимни гар
Бир шартим бор сизларга?
— Айт, — дер йигит тошбақалар,—
Шартинг қонун бизларга!

— Шартим будир: очиқ, ҳалол
Қурашда куч синангиз.
Мени қувиб етган шунқор
Танлаганим, билсангиз!

* * *

Тошбақаой йирик бўлар,
Йирик бўлар одими.
Етказмайин олдда борар,
Қамчилайди отини.

Орқасидан қувар улар,—
Чавандозлар умидвор.

Қайси бирин бахти кулар,
Қай бирига омад ёр?!

Қайси бири кучли, чаққон,
Тиришқоқ ва чидамли
Уша бўлар қизга ёққан,
У ёрим дер илдамни.

Бир-бирига йўл бермайин,
Сал бўлса бас имкони
Бир-биридан ўзар, тайин,
Қолиб кетар нимжони.

Ошадилар «қир»у «ўр»ни,
Қувраган ўт—ўрмондай.
Чуқур чоҳдир туёқ ўрни,
Ҳалқоблар нақ уммондай.

Минг азобу минг ҳасратда
Гов-тўсиқлар бартараф:
Етмоқ учун ёр—мақсадга
Жон қийнашар ўрмалаб.

Олға ўтди бир қаричча
Битта абжир, чайири:
Машуқасин олди пича
Тўдасидан айириб.

Тошбақалар учун катта
Масофадир қарич йўл!
Ҳикмат катта ҳаракатда,
Зўр ирода келар қўл.

Ундан бир-бир ортда қолиб,
Бари чиқди ўйиндан.
Тошбақаой ўктам, ғолиб,
Рақиблари куйинган.

Хурсанд сўрар Тошбақабой:
—Қайтмадингми сўзингдан?
Мамнун боқар Тошбақабой:
—Танлаганим ўзингсан!

* * *

Бомаслаҳат севишганлар
Чор-атрофни бўйлашиб,
Тухум учун уя танлар
Фарзандларин ўйлашиб.

Бўлишсайди танбал, хира
Тошбақалар аслида,
Ер юзида қолмас сира
Тошбақалар наслидан.

* * *

Тошбақаки, суст бўлса ҳам
Умидвор йўлга тушди,
Йўли унмай судралса ҳам
Муродига етишди.

У қилмади ҳеч танбаллик,
Бой бермади фурсатни.
Мақсад сари интилди тик,
Чидам, сабот кўрсатди.

Чалажондай қимирласанг,
Кўрсатмасанг маҳорат,
«Тошбақадай имиллайсан»,—
Демоқ унга ҳақорат!

Қим мақсад деб шижоатли,
Серғайрату чиниққан:

У доимо саодатли,
Курашда енгиб чиққан.

* * *

Танбалликнинг қул бандаси
Сояпару ялқовдир.
Танбалликнинг кушандаси
Меҳнат отли баҳодир!

Уқишми, иш, ҳар соҳада
Ишчан одам кам бўлмас.
Чеҳрасида нурли ханда,
Боши асло ҳам бўлмас.

Танбалликдай фирибгардан
Юз ўгирсанг бутунлай,
Дангасалик кетар тандан
Кунни тўсган булутдай...

Болаликни эслаб

(Туркум шеърлар)

Бир кун кетиб меҳмонга
Болаларнинг онаси,
Менга қолди ишлари,
Ҳаттоки ошхонаси.

Болаларим не истар?
Уйлайман оч-тўқлигин.
Билдирмайин дейман-да
Уйда она йўқлигин.

Узларидан сўрасам,
Бири палов, норин, дер.
Бири манти,..
Бириси
Тўйса бўлда қорин, дер.

Дедим:— Битта қарорга
Келмадингиз, начора,
Пиширамиз атала,—
Унутилган, бечора!

Чувиллашди:—Атала?
Қандай бўлар бу таом?—
Бошларини қотирар
Ғалати, нотаниш ном.

Дедим:— Бир кун бир уйда
Жуда қизиқ бўлибди:
Турли хил овқатларга
Дастурхон лиқ тўлибди.

Тўрдан палов, мантию
Мошхўрда ҳам жўй олар.
Фақат шўрлик атала
Пойгакда ёлғиз қолар.

Таомлар ўз мазаси,
Қувватларин тарифлаб
Мақтанишиб, беришмас
Бир-бирига сира гап.

Аталага қайсидир
Овқат шама қилибди,
Унинг суюқлигини
Айтиб, таъна қилибди.

Тилга кирар атала:
—Мунча гавфо қилдингиз!
Тўкинчилик пайтида
Жуда узун тилингиз!
Эл бошига иш тушган
Ўтган оғир замонда,
Юрувдингиз керилиб
Қай бурчак, қай томонда?

—Тилингизни тийингиз,
Атала ҳақ,— дер палов.—
Хафа бўлма, оғайни,
Қани тўрга, бўл дарров!
Мен фронтда юрган пайт,
У ўрнимни олганди.
Аталашоҳ туфайли
Кўплар омон қолганди...

—Палов кетган фронтга?
Ажаб,— деди болалар.
—Подшоҳ бўлган атала?
Ҳайрон эди болалар.

Пиширар чоғ атала,
Ҳикояга киришдим.
Бола даврим суратин
Чизмоқликка тиришдим.

ИГИТ КЕТДИ ФРОНТГА

Камол акам сўяниб тутга
Турар эди ўйга берилиб
Қирмизиранг уфқни тутган,
Қуёш ботар унга термилиб.
Душмандан ўч олгандай отам,
Кетмон урар ҳовли қошида.
Аччиқ дуддан кўзда ёш онам,
Қуйманади ўчоқ бошида.
Мен супада турардим ҳайрон,
Ҳеч ким қилмас менга эътибор.
Нечун улар дил уйи вайрон,
Нечун кўзда бу қайғу — ғубор?

* * *

Дастурхонга қўйилди палов,
Милтилдайди еттинчи чироқ.
Ҳамон жимлик, чурқ этмас биров,
Юракларда оғир бир фиरोқ.
Пинжларига кириб олганман,
Бошим силар эркалаб акам.
Шу меҳрини эслаб қолганман,
Шу эркалаш сўнггиси экан.
Бу палов ҳам охирги палов....
Чой устида тилга киришди.
Мавзу—рўзғор, дала, от-улов.
Эслашмади асло урушни...

Бутун қишлоқ йигилди эрта,
Қариялар тилашди оқ йўл.
Йигит кетди фронтга—жангга,
Айрилиқдан юз, ёқалар ҳўл.
Ҳар ким дардин айтиб чекар оҳ,
Уруши — бу бир офат экан.
Одам ютар мисли аждаҳо

Нафси бузуқ, касофат экан.
Шу қишлоқдан қанча одамнинг
Қанотини эзиб, қайирди.
Навбати ҳам кепти акамнинг,
Уруш уни биздан айирди.

ТАОМЛАР МАЖЛИСИ

Палов тўра мўйлов бураб,
Соқолини силаб қўяр.
Кечикди деб навкарларим
Соатига қараб қўяр.
Куйлар:—Менман — Палов тўра,
Эл жонидан яхши кўрар.
Бир бор олса ким бир ошам
Умр бўйи сўраб юрар.
Инсон кучин ошираман,
Ошираман, тошираман.
Манман деган таомларни
Бир чўқишда қочираман...»

Ҳар бир ўзбек хонадони
Азиз меҳмон келган они
Капгирни тақ-туқ куйлатиб,
Тайёрлайди Паловхонни!..
Кириб келар Шовла, Манти,
Ширгуручдек таом қанти.
Норин, Лағмон, Чучвараой,
Бугдой нону Кабоб—танти.
Евғон шўрва, Арпа гўжа,
Зоғора нон, Оқшоқ хўрда.
Атала ҳам етиб келар
Судралганча зўрға-зўрға.
Таомларнинг шаҳаншоҳи —
Палов тўра мажлисбоши.
Лаган-тахтда тўккан савлат,
Бошда муштдек гўштан тожи.

Сўзи—гурунч дона-дона:
—Юртни топтар, ёв бегона.
Шул сабабдан зудлик билан
Жам бўлдингиз дастурхонда.
Душман элни қилмоқчи қул,
Юртимизни қилмоқчи кул.
Бизни тортиб олмоқ бўлар,—
Чорловимнинг сабаби шул.
Мен-ла юрсин Шовла, Манти,
Ширгуручдек таом қанти.
Норин, Лағмон, Чучвараой,
Буғдой нону Кабоб—танги...
Шу пайт Шовла сўз олади,
Урнидан тез қўзғолади:
—Не кечар эл ҳоли, шоҳим,
Урнингизга ким қолади?
—Уз ўрнимга Аталани
Ворис этиб мен танладим.
Ёвгон шўрва, Арпа гўжа,
Зоғора нон унга қавм.
Аёл, кекса ва ёш-яланг
Меҳнат қилар—қилишра жанг.
Тўйдирасиз бир амаллаб,
Йўқлигимиз ҳеч сездирманг.
Сиз ҳам жангчи шунинг учун,
Ҳормасангиз бизлар кучли.
Сиздан мадад олиб, ёвга
Биз—ўқ, найза—ўткир учли!
Атала ҳам айтар сўзни:
—Кўнглингни тўқ тутгин, тўрам.
Босмасак-да, ўрнингизни,
Тиришамиз кун-тун бардам.
Ёвгон шўрва, Арпа гўжа,
Зоғора нон, Оқшоқ Хўрда,—
Баримиз эл оғирига
Яраб қопмиз, шодмиз жуда.
Палов берар сўнгги фармон:

—Шунинг билан йиғин тамом.
Эгалласин тез ушбу он
Ўз ўрнини ҳар бир таом...

ПАЛОВ КЕТДИ ЙИГИТ БИЛАН

Йигит кетди фронт сари
Фашист билан жанг қилгани.
Бахтимизга кўз олайтган
Ёв ҳолини танг қилгани.
Палов кетди йигит билан
Эргаштириб навкарларин.
Кунлар қолди Аталага,
Не кунларни кўрмас қорин!

ПАЛОВ ТУРА МАҚТУБИ

Аталашоҳ ўтиб кўп кун
Паловхондан олар мактуб.
Уч бурчакли конвертни у
Юрган эди кўпдан кутиб.
«Омонмисан, Аталашоҳ,
Толмадингми, ишлар қандоқ?
Агар биздан ҳол сўрасанг,
Жавобларим бўлар шундоқ:
Дунё лаънат ўқир ёвга,
Гурунчларим ўқдир ёвга.
Гўштли тожим—устихоним
Замбаракдир, тўпдир ёвга.
Жангда жасур Шовла, Норин,
Толмас врач Мантихоним.
Чучвараой—ҳамширамиз,
Асраб қолди кўплар жонин.
Қабоб сихни найза айлаб
Санчар фашист кўксин пойлаб.

Нон шапалоқ тортиб қолар,
Ер тишлайди ёв вой-войлаб.
Бошлаганмиз ғарбга сафар,
Яқин қолган шонли зафар.
Ҳисса қўшсак ғалабага,
Бошлар етар кўкка қадар.
Ёвга қонли, ўт жангларда
Зарба бериб суюнамиз.
Ўлкамиздан олисларда
Қолганларга куюнамиз.
Аямаймиз кучимизни,
Ҳалол ўтаб бурчимизни,
Сизлар берган кўмак билан
Олмоқдамиз ўчимизни.
Йигит эса бўлса ҳам ёш
Синовларга берди бардош.
Афсус, бомба тушиб портлар,
У кўтармас окопдан бош.
Яраланиб оғди ҳуши,
Госпиталга тез элтишди.
Шундан бери хабарим йўқ,
Шундай қабиҳ уруш иши...
Ғалабага қолган яқин,
Чидаш беринг бир оз тагин.
Тезда дийдор кўришамиз,
Бериб бўлгач ёв адабин.

Шунинг билан хатим тамом,
Вақт оз, кутиб турмайди ёв.
Хатни аскар котелогин
Ичра битдим, соғ бўл,—Палов».

АТАЛАШОҲ МАҚТУБИ

Гоҳ суюлиб, қуюлиб гоҳ,
Қўшиқ айтар Аталашоҳ.
Вақир-вуқур куйлашига

Тебранамиз солиб қулоқ:
—Аталаман—мазалиман,
Мазалиман—азалийман.
Агарда сут қўшсангиз соз,
Тўйимлигим ортар бир оз.
Қорнингизни қаппайтириб,
Қаддингизни тутаман ғоз...
Қамиш ёнар, ўт ҳай-ҳайлар,
Вақир-вуқур қозон қайнар.
Аталашоҳ фронт сари
Хат йўллашга жазм айлар.
У сўз излаб ўйлай бошлар,
Чўмич билан бошин қашлар.
—Ассалому алайкум,— деб
Паловхонга мактуб бошлар.
—Кундек кулсин, тўрам, бахтинг,
Аямабсан олтин вақтинг.
Ўқиб шодмиз, гурунч билан
Дона-дона ёзган хатинг.
Тўрам, биздан сўрабсан ҳол,
Ростин айтсам, оғир аҳвол.
Йўлинг қараб кекса-ю ёш
Гоҳ туш кўрар, гоҳ очар фол.
Чидаш беринг тағин дебсан,
Тилкалаб ёв бағрин, дебсан,
Соғ-омон юз кўришамиз,
Ғалабамиз яқин, дебсан.
Далададир қиз-жувонлар,
Четда турмас кампир-чоллар.
Болалар ҳам тиним билмас,
Ҳатто сафда ногиронлар.
Барчасига бўлди қийин:
Оч бўлса ҳам нафсин тийиб,
Топганларин сарасини
Жангга йўллар, ризқин қийиб.
Э-ҳа, ёзсам гап кўп, тўрам,

Ҳаммасини сўрамагин.
Упкам тўлиб, қозонимдан
Чиқиб кетмай, тезроқ келгин.
Энди хатим бас қилайин,
Далада иш қайнар, тайин.
Оч қоринлар кутишмоқда,
Аталангман, тўрам, хайр!»

НАҲОТ ТУГАР ЯЛАШ БИЛАН?

Сўрар эдим онамдан баъзан:
— Қачон еймиз, оқ нон, паловни?
— Уруш тамом бўлганда, болам,
Аканг енгиб келганда ёвни!
— Акам қачон келади, ахир,
Ёв ўлади қайси кун, қачон?
— Аканг келар, сабр қил, сабр,
Ёвни енгиб тезда соғ-омон!

Сўрардимۇ билмасдим, аммо,
Она қалбин тирнар саволим.
Бас қил дерди, жим қоларди ё,
Билмай ўғлин бахту заволин.

...Хайриятки, говмишимиз бор,
Омон бўлсин шу сигир жони.
Оч рўзғорни тебратар жонивор,
Оқартирар қора қозонни.
Говмишимни боқаман ўзим,
Қандай маза сутлик атала.
Лаб ялайман, қозонда кўзим,
Ич-этимни мушук таталаб...
Атала ҳам пишар ниҳоят,
Иштаҳада эдим роса ҳам,
Косагамас, челақка шу вақт
Қуя бошлар индамай онам.
Сўнг челақни тутқазди:— Бор-да,
Дарров қайтгин изингга, елиб.

Туз тотмаган опанг наҳордан,
Тегишингни ичасан келиб...

Ёқмаса ҳам бу таклиф, шу он
Уйлаб кўрсам, опамга жабр:
У далада оч, урар кетмон,
Мен-чи, уйда, қилай-да, сабр.

* * *

Қуёш турар кўз узмай,
Сўқмоқ йўлда бир бола.
Гоҳ кўриниб, кўринмай
Борар гўё думалаб.
Мен эдим бу болакай,
Оқ пақирча қўлимда.
Тезроқ бориб қайтишни
Уйлар эдим кўнглимда.
Ҳар гал учса қирғовул,
Ё бедана патирлаб,
Чўчиб тушардим нуқул
Юракларим қалтираб.
Қушлар учар тепамда
Тез-тез кўзга ташланиб.
Қараб-қараб қўяман
Пақирчага тамшаниб.
Хаёлимга ажойиб
Фикр келди шу маҳал:
Ёғоч қошиқни олиб
Ялаб кўрдим: қанд-асал!
«Атлажон, атала,
Яхши кўраман жондан.
Айт-чи, сендан мазали
Таом борми жаҳонда!»
Пақирчага қошиқни
Яна олдим ботириб.

Ялаш билан тугарми?
Йўлин топдим қотириб!
Кўзим йўлда, далага
Борар эдим тез, шошиб,
Пақирчага кетма-кет
Тушиб чиқарди қошиқ.
Ярим йўлга етганда
Пақирчага тушди кўз.
Яримлатиб қўйибман!
Лабларимда қотди сўз.
Наҳот тугар ялашдан?
Тугар экан, қайтаман!
Қилмишимни опамга
Қай юз билан айтаман?!
Ичмадим-ку, атайлаб,
Очкўз эмасдим, ҳа, рост.
Элтмоқдайдим авайлаб,
Фақат яладим, холос.
Бориб ростин айтайми,
Ишонарми опамлар?
Ё ортимга қайтайми,
Койимасми онамлар?
Ўз бошимга зўр ташвиш,
Ўзим орттирдим, қаранг.
Бўлган эди бўлар иш,
Чора излаб бош гаранг.
Қилиб қўйдим болалик
Яна ўйлаб-нетмасдан.
Аталанинг қолганин
Ичиб қўйдим элтмасдан.

* * *

Қайтиб келсам бечора онам:
Чарчаб қайтди, болажоним деб,
Қўлга коса олади яна,
Сўнг тутади менга тўлдириб.

Паққос ичиб, косани аста
Тагини ҳам қўйибман ялаб.
Қорним шунча бўлмаса катта,
Қайга кетди шунча атала?
Шомда қайтди даладан опам,
Кетмон судраб, судралиб беҳол.
Қочиб қолдим кўчага шу дам,
Қараб қолди онам ҳайрон, лол
Қизи қулар тортса бурнидан,
Гап нимада онам тушуниб
Мени койиб, арпа унидан
Қотирма нон берар пишириб.
Зўрға кўрар ўз кунин ҳар ким,
Оғиздагин йўллашар жангга.
Оч қўйишмас опамни лекин,
Қуш тўярми қўлдан берганга.
Опам келгач бир оз ўзига,
Улар мени чорлаб олишди.
Қаролмасдим опам юзига,
Аста алдаб гапга солишди.
Йиғламсираб, зўрға тутилиб
Ҳақиқатни бергандим сўзлаб,
Олдиниға тинглашди кулиб,
Сўнг бағирга босдилар бўзлаб.
Шундай оғир кунларга қўйган
Ёвни қарғаб, йиғлаб шу маҳал,
Акам ёди найзадек ўйган
Юракларин бўшатдилар сал.

БАТАН МЕҲРИ

Идоранинг ҳовлиси гавжум, [←]
Раис сўзлар, тинглар барча жим:
«Донгдор эдик пахта топшириб,
Батан берди янги топшириқ.
Фронт учун лавлаги керак,
Жангчиларга қон керак, демак».

Қўтарилар ҳавога қўллар,
Юракдагин айтишар улар:
«Куч кам бўлсин, бир тadbир кўриб,
Тўқай мўл-ку, очамиз қўриқ.
Ҳа, экамиз, лавлагини ҳам,
Пахтани ҳам, раис, чекманг ғам».
Кекса раис қўли кўксида,
Севинч ёши оқар кўзидан...
Кейин улаб оқшомни тонгга
Қолхозимиз киришар жангга.
Куйлашади: «Қолхозим «Ильич»,
Кетмоним—тўп, ўроғим—қилич!
Жанг қилгандек бурчни оқлаймиз.
Тўқайзордан ерни поклаймиз».
Қийналса ҳам аёл, кекса, ёш,
Ватан меҳри берди куч, бардош.
Қўриқ очиб халқим жон чекди,
Экди пахта, лавлаги экди.

ДИМЛАМА

Роҳатижон экан-ку,
Лавлагижон, лавлаги.
Биқир-биқир қайнатиб,
Лавлагини дамлагин.
Қип-қизариб ақиқдай
Асал бўлиб пишади.
Эриб кетар оғзингда,
Лабларинг ёпишади.
Агар арчмай пўстини
Кўмиб қўйсангми қўрга,
Бу лаззатли таомни
Биздан бошқа ким кўрган?!
Лавлагижон, лавлаги
Жангчиларга шакар—қон,
Сени қилиб парвариш
Сақлаб қолди кўплар жон...
Лавлагини юкларкан,
Диллар чиқар хумордан.
«Студбеккер» бўкириб,
Чиқиб борар шудгордан.
Ҳар кун ҳар бир одамга
Бериб тўрт—беш лавлаги,
Дерлар: «Эрта кераксан,
Тунда буни дамлагин».
Биз—болалар кўзлари
Катталарнинг йўлида.
Лаб ялардик тамшаниб,
Димлама хаёлида...

ҚОРАХАТ

Номим менинг қора қоғоз,
Бўлмаганим қандайин соз.
Келтираман совуқ хабар,
Баҳор дилни этгум аёз.
Қанча дилни этдим майиб,
Наҳот менда бўлса айб.
Мен аслида оқ қоғозман,
Қаро дерлар лекин койиб.
Опшоқ эдим, бўлдим қаро,
Мен деб кўплар мотамсаро.
Мени қаро қилган ёвнинг
Юзи қаро, дили қаро...

НОРЖОН ҚАМПИР

Кўнгил сўраб қариндошлар,
Ёру дўстлар кела бошлар.
Кўришарлар, Отам куйиб,
Онам ёниб йиғи бошлар.
Ҳовлимизда беш-ўн одам,
Бошлари хам, кўзлари нам.
Янгиланган яралари,
Қалбларида сўнгсиз алам.
Келиб қолди Норжон кампир,
Ҳар бир сўзи нордон кампир,
Силкир онам елкасида:
— Нима бўлди, нодон, гапир!
Қила кетди онамга дўқ:
— Ҳеч нимадан ҳеч нима йўқ,
Турқинг қурсин аза тутган,
Ёзғиргани худодан қўрқ!
Ҳой нодон, сен фарзандингни
Қорахатга алишдингни?

Ўлмагани ўлдирасан,
Бас қил йиғи-нолишингни.
Айрилиб уч ботирирдан
Ҳамон ўлмай ўтирибман.
Қайтар бир кун дилбандларим,
Ўмид билан мен тирикман.
Қайғурмоқдан тўхтар онам,
Бошин эгиб тинглар отам.
Бу кампирдан чўчир ҳамма!
Гўё тугар шу пайт мотам.
Эгик бошлар жонланишди,
Гаплар гапга сал қовушди.
Мавзу: рўзғор, қонли уруш,
Даладаги колхоз иши.
— Лавлагининг авжи қалай?
— Кунимизга қолди яраб.
— Ёв бошига ёғадиган
Бомба дейсан унга қараб!
Ҳамон Норжон кампир томон
Қўрқиб-қўрқиб қарар эдим.
У койиди ота-онам—
Хафа қилди нечун, дердим.
Барвастандан келган қадди
Хиёл пастга букчайганди.
Кўрмаганман кулганин ҳеч,
Йирик кўзлар чақчайганди.
У келтирар хўн гашимни,
Бирдан ёмон қарашимни
Сезиб қолди:— Аталахўр,
Кел, қошиқни бир ялаб кўр.
Одамлардан хўп уялдим,
Аламимдан туролмай жим[«]
Ўша пайтда расм бўлган
Бир қўшиқни дадил айтдим:
«Бозорга борсам хандалак,
Урушга борсам замбарак,
Норжон кампирдан қўрқмайман

Ҳамиша дўппим чамбарак».
— Ҳой, шумтака, аталахўр,
Қўлга тушгин, хап шошмайтур!—
Кампир шундай пўписалар,
Қочиб қолдим ундан базўр.
Бундан барча кулиб қолди,
Аза ўрнин шодлик олди.
«Зарба» бериб, ўзимда йўқ
Хурсанд бўлиб кўнглим тўлди.
Қейин билсам Норжон кампир,
Хунук, сўзи нордон кампир
Унчалик мен ўйлагандай
Эмас экан ёмон кампир.
Тақдир сабаб, Норжон кампир,
Бўлиб қолган нордон кампир.
Қил ҳам сиғмас юрагига,
Ғалва севмас «ёмон» кампир.
Қилар бўлсак агар ғашлик,
Ё тўполон, ё бебошлик,
Норжон кампир келяпти деб
Чўчитишса, қолардик тек.
Писмиқларга тоқати йўқ,
Бетайин ё гапи қуруқ,
Ғийбатчи ё товламачи
Дуч келганда қиларкан дўқ.
Шундан кичик, катталар ҳам,
Кампир билан учрашган дам
Доим чўчиб жим тураркан,
Норжон кампир шундай экан.
Ёшлигида тул қолибди,
Сўнг урушда фарзандлари —
Уч алпидан айрилибди,
Жангда ҳалок бўпти бари.
Ўзгаларга эгмай бошин

Кўрсатмасдан кўзда ёшин,
Устирганди ўкситмасдан.
Баъзан келса дарди тошиб
Уйга қамаб ўзин якка,
Хужум қилиб у фалакка:
Қайтиб бер деб дилбандларим,
Чекар фарёд, йиғлар сим-сим.
Ёдлар она қонлар ютиб,
Бўлармиди ҳеч унутиб!
Лек сездирмас ҳеч кимсага,
Қалб ўрганган дардин ютиб.
Кампир сўнгги дамга қадар,
Умид билан йўлга қарар.
Кутади хат ташувчини,
Келарми деб бир хушхабар.

ОМОН БЎЛСИН АТАЛАШОҲ

Гитлер ўлиб, енгилиб ёв,
Дастурхонлар кўрди Палов.
Бошда тожи кўринмайди,
Ўзи омон кенти, майли.
Қўршаганмиз дастурхонни,
Гўшт ўрнида қўшиб нонни
Паловхонни туширамиз,
Кимга қийин, тушунамиз.
Ота-онам ғам чекишар,
Ош устида энтикишар.
Бир ўрин бўш даврамизда,
Акам йўқдир орамизда.
Ўлтирганда, юрганида
Ота-онам юрагида
Унинг ёди—жароҳати
Азоб берар, йўқ роҳати.
Фарзандларин кутинишади,
Йўл қарашиб ўтинишади.
Йўл чангиса қарашади,
От дупурин санашади.
Берган каби тақдирга тан
Нафас олиб тўзим билан
Ичда дарди, юрар улар,
Гоҳ қайғуриб, гоҳо кулар...
Яшаш керак, керак қурмоқ,
Бошни баланд тутиб юрмоқ.
Бу—ҳаётий ҳақиқатдир,
Инсонга хос фазилатдир.
Ўйлаш керак авлодимиз—
Эртанги кун ҳаётимиз...
Бойиб борар чит дастурхон;
Қабоб, Шовла, оқ буғдой нон.
Хизмат қилар ҳамон Хўрда,
Зогора нон, Ёвгон шўрва.

Бели боғлиқ Аталашоқ,
Воз кечмаган тахтдан мутлоқ.
Киргунича Палов кучга,
Рўзфоримиз изга тушган
Тўкин-сочин кунга қадар
Аталашоқ сафда турар.
Сўнг тақдирлаб дам берамиз,
Пенсияга чиқарамиз.
Унга деймиз дилдан шундоқ:
— Омон бўлгин Аталашоқ!
Ўз постингда турдинг маҳкам,
Дардимизга бўлдинг малҳам.
Суюқ, кучсиз бўлгин, майли,
Бардош бердик сен туфайли
Офир кунлар синовига,
Зарба бердик юрт ёвига!
Бизга ётдир нолимоқлик,
Умид билан олға боқдик.
Юрт эртасин кўрдик порлоқ,
Миннатдормиз, Аталашоқ!
Сени жуда суярдик биз,
Сен-ла, қотган суягимиз.
Тутун кўрсак мўриларда,
Ошхонага мўралардик.
Ширин ҳидинг туяр эдик,
Бир ютиниб қўяр эдик.
Зўр бўлса ҳам бизда ихлос,
Аммо сендан бир илтимос:
Биз эришдик улкан бахтга,
Чиқа кўрма энди тахтга.
Бизлар кўрган у кунларни
Фарзандимиз — юрт гулларин
Бошларига сола кўрма,
Палов ўрнин ола кўрма.
Ёшларимиз билишмас, чин,
Аталанинг нималигин:

Чиқар палов деб тиллари,
Палов тўра жон-диллари.
Илиги тўқ—палови бор,
Истагани доим тайёр,
Уйи кўкка қанот қоқар,
Келажаги кулиб боқар.
Бахтли совет болалари,
Бахтнинг суйган болалари!

МУНДАРИЖА

ШЕЪРЛАР

АЗАМАТ	4
ҚУНДУЗ ҚУЕШ, ТУИДА ОЙ	5
СУЛАЙМОНТОҒ	6
ҚУЧАТИМ ҚАЛБ ЧИРОЙИ	7
ЗАРҒАЛДОҚ	8
КАПАЛАҚ	10
ШИРИН ЭҚАН	11
ГУЛЖАМОЛ	11
ДИЛНОЗА	12
РАКЕТАМ	13
СОҒИНЧ	14
БОБО ВИЛАН НЕВАРА	15
УРДАК БҮЛИБ	15
ЯРАБ ҚОЛАР «РАҲМАТ»ЛАР	16
ТҮРА ВА ҒҮРА	17
ҚОРҚИЗ	17
ЖАМОЛНИНГ «ЖАНГ»И	18
ҒАП ИСМДА БҮЛСАМИ?	19
ШЕРИКЧИЛИК	21

ДОСТОНЛАР

ДҮСТЛИК ҚУШИҒИ	24
ТИНЧЛИҚНИ СЕВГАН САМАНТА ДЕГАН ҚИЗИМГА	43
ТАНБАЛЛИҚНИНГ ТАВСИФИ	53
БОЛАЛИҚНИ ЭСЛАБ (ТҮРҚУМ ШЕЪРЛАР) .	71

Жаббор Султон.
Ж 13 Севиниб яшайман. Шеърлар, достонлар: (Урта мактаб ёшидаги болалар учун).— Т. Ёш гвардия, 1985.— 96 б.

Ушбу китобга қувноқ, мазмунли шеърлар, дўстликни куйловчи, тинчликни мадҳ этувчи достонлар ҳамда Улуғ Ватан уруши давридан олиб ёзилган туркум шеърлар жамланган. Шоир ижодига хос бўлган самимийлик китобхонларни мамнун этади деган умиддамиз.

Джаббар Султан. Живу радуясь.

Уз 2

Д $\frac{4803010000-7}{356(04)-85}$ 102—85

Для детей среднего школьного возраста

На узбекском языке

Султан Джаббар

ЖИВУ РАДУЯСЬ

Стихи, поэмы

Издательство «Еш гвардия», Ташкент--1985

Тақризчи Пўлат Мўмин

Редактор А. Саидов

Расомлар Д. Мурсалимов, А. Маҳкамев

Расмлар редактори Ҳ. Раҳматуллаев

Техн. редактор В. Демченко

Корректор С. Сайдалимов

ИБ № 1743

Босмахонага берилди 14. 08 84. Босишга рухсат этилди 17. 12. 84. Р 20876. Формати 70×90^{1/32}. № 1 босма коғозига «Литературная» гарнитурда юқори босма усулида босилди. Босма листи 3,0. Шартли босма листи 3,51. Шартли кр.-отт. 3,80. Нашр. листи 3,61. Тиражи 15000. Заказ № 7. Шартнома 64—84. Баҳоси 25 т.

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети «Еш гвардия» нашриёти. Тошкент, 700129, Навоий кўчаси, 30- уй.

Ўзбекистон ЎзССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат комитети Тошкент «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмасининг 2- босмахонаси. Янгийўл шаҳри, 702800, Самарқанд кўчаси, 44.